

ISTORIOGRAFIE

REVISTA MUZICA LA CEAS ANIVERSAR (1908-2018) (III)

Cristina Șuteu

Idei și personalități din perioada antebelică (1908-1916)

Tertia verba.

Addenda la articolul II: „Revista *Muzica* în contexte...”

Istoria ideilor și evenimentelor culturale ale perioadei antebelice și în special a anilor cuprinși între 1908 și 1916 merită să fie studiată. O secțiune transversală în postamentul evenimential-cultural și ideologic al gândirii europene din perioada antebelică a revistei *Muzica* poate oferi cititorului detalii remarcabile pentru cercetare. Ofer lista cronologică de mai jos, care se leagă organic de evenimentele propuse în articolul anterior („Revista *Muzica* în contexte: ante-, inter-, post-belic și postdecembrist (1908-2018)”), doar că în această secțiune voi privi în context lărgit spre evenimentele, ideile și personalitățile care s-au remarcat pe plan internațional. Nu consider că am acoperit tot ceea ce înseamnă aproape o decadă din ideologia începutului de secol XX. Am efectuat doar

un “survol” cultural deasupra unei lumi în continuă schimbare. Iată cele câteva date extrase dintr-o bibliografie sumară¹:

– **1908**: (1) fondarea revistei *Muzica* la București (1908-prezent); (2) înființarea jurnalului literar florentin *La voce* (1908-1916) – apropiat idealismului filosofului Benedetto Croce; (3) Robert Walser publică romanul *Der Gehülfe* – ‘Asistentul’, tradus în franceză prin *Omul bun la toate*; (4) filosoful Georges Sorel scrie *Réflexions sur la violence* – ‘Reflecții asupra violenței’, carte care va influența promovarea socialismului revoluționar; (5) trupa italo-română condusă de F. Castellano joacă la Teatrul Național din București piesele *Iris* (Pietro Mascagni), *Werther* (Jules Massenet), *Tosca* (Giacomo Puccini), *Norma* (Vincenzo Bellini); (6) Tiberiu Brediceanu compune piesa de teatru *La șezătoare* și lucrarea camerală *Doină și joc pentru flaut și pian*; (7) au loc primele tendințe de apropiere ale lui Alban Berg de muzica atonală prin *Sonata pentru pian*, op. 1; (8) se

---

¹ Cronologie extrasă din: ***, Larousse Bordas (ed.), *Cronologia universală „Larousse”*, București, Editura Lider, 1997, p. 368 ș.urm.; George Bălan, *O istorie a muzicii europene*, București, Editura Albatros, 1975, p. 323 ș.urm.; Mihai Cosma, *Opera în România privită în context european*, București, Editura Muzicală, 2001, pp. 138 ș.urm., 226 ș.urm.; Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, vol. VI: *Gândirea muzicală*, București, Editura Muzicală, 1984, *passim*; Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul Operei Române din București*, București, Editura Muzicală, 2003, p. 520 ș.urm.; Floarea Măcriș, (coord.), *Facultatea de Muzică din Timișoara: tradiție și contemporaneitate*, Timișoara, Editura Aegis, 2006, p. 18-20; Robert P Morgan (ed.), *Modern Times. From World War I to the Present*, London, Macmillan, 1993, p. 112; Iosif Sava, Petru Rusu, *Istoria muzicii universale în date*, București, Editura Muzicală, 1983, p. 332 ș.urm.; Zeno Vancea, *Creația muzicală românească: sec. XIX-XX*, București, Editura Muzicală, 1968, *passim*; René Wellek, *Istoria criticii literare moderne*, vol. IV: *A doua jumătate a secolului al XIX-lea*, București, Editura Univers, 1979, p. 659; Doris Pyee, *L'Année musicale (1911-1913), Répertoire international de la presse musicale*, 2007, la adresa:

<http://www.ripm.org/pdf/Introductions/ANMintroEnglish.pdf>.

angajează discuții în presă legate de necesitatea (re)înființării Operei Naționale Române (1908-1913);

– **1909:** (1) poetul F.T. Marinetti editează *Manifesto del Futurismo* – 'Manifestul futurismului', document care în articolele sale va susține în subsidiar ideologia fascistă; (2) în 19 mai la Paris se deschide renumitul *Saison russe* care va dura două decenii: promotorii lui vor fi Serghei Diaghilev împreună cu Mihail Fokin, Vatslav Nijinski, Ana Pavlova, Tamara Karsavina; (3) în 18 decembrie la Paris se interpretează în premieră absolută *Octetul* în Do de George Enescu; (4) George Enescu susține primul concert la St. Petersburg ca solist (*Concertul nr. 7* – Mozart) și ca dirijor (Bach); (5) Béla Bartók adună material folcloric din zona Beiuș-Vașcău; (6) A. Schönberg compune *Cinci piese pentru orchestră*, op. 16, op. 17 și monodrama *Așteptarea*; (7) Conservatorul din Viena se reorganizează primind denumirea de *Akademie für Musik und darstellende Kunst*; (8) Guido Adler publică *Methode der Musikgeschichte*; (9) Hugo Riemann scrie *Studien zur byzantinischen Musik*;

– **1910:** (1) trupa condusă de Hariclea Darclee – recomandată astfel: „tot ce are Italia mai celebru” – joacă în premieră românească opera *Adriana Lecouvreur* (Francesco Cilea); (2) între 1900-1910 are loc „spectaculoasa prăbușire” în muzică (George Bălan), provocată de lucrările schönbergiene „în care expresia nu mai este organizată în jurul unei tonalități”: *Cinci piese pentru orchestră*, op. 16, op. 17, monodrama *Așteptarea* etc.; (3) se inițiază reorganizarea învățământului muzical timișorean după programa Academiei Naționale de Muzică din Budapesta; (4) Dimitrie Cuclin compune *Simfonia I*; (5) Tiberiu Brediceanu culege și publică la solicitarea Academiei Române *170 Melodii populare românești din Maramureș*;

– **1911:** (1) Félix Alcan instituie primul jurnal muzicologic, *L'année musicale* (1911-1913); (2) la București apare periodicul *Arta muzicală* (1911-1912) sub redacția lui H. Göring – revista care oferea cititorilor un supliment sub forma unor partituri; (3) preotul psiholog Franz Brentano publică

Von der Klassifikation der psychischen Phänomene – 'Despre clasificarea fenomenelor psihice'; (4) antropologul Franz Boas scrie *The Mind of Primitive Man* – 'Mintea omului primitiv'; (5) Dimitrie Cuclin compune opera *Soria*;

– **1912:** (1) apare *Curierul artistic*, „organ al tuturor ramurilor artistice”; (2) se dezvoltă în Germania așa-numita „psihologie a formei” (*Gestaltpsychologie*), avându-i ca reprezentanți pe M. Wertheimer, K. Koffka și W. Köhler; (3) apare lucrarea de impact semnată de Arnold Schönberg – *Pierrot lunaire*, Op. 21 (1912), prin care se inaugurează muzica atonală; (4) Ion Nonna Otescu compune schița simfonică *Din bătrâni*; (5) se pun bazele ASCAP (*American Society of Composers, Authors and Publishers*);

– **1913:** (1) Rosa Luxemburg scrie *Die Akkumulation des Kapitals: Ein Beitrag zur ökonomischen Erklärung des Imperialismus* – 'Acumularea capitalului: o contribuție la o expunere economică a imperialismului', carte în care combate idei din lucrarea lui Karl Marx, *Capitalul*, astfel încât este criticată de economiștii marxiști și nu numai; (2) Anton Webern compune cele *Șase bagatele*, op. 9; (3) au loc la București spectacolele lirice *Gr. Gabrielescu* conduse de Al. Demetrescu-Sylva, Al. C. Bărcănescu, N. P. Ciucurette, Florica Florescu; (4) apare volumul lui Béla Bartók, *Cântece populare românești din Bihor*;

– **1914:** (1) Dimitrie Cuclin participă la o anchetă folclorică organizată de *Muzica*; (2) se editează la București sub direcția lui I. Kauffmann și redacția lui Em. Cerbu revista săptămânală de literatură, artă, muzică și teatru, *Cortina*; (3) este fondată psihologia behavioristă („comportamentală”) prin apariția lucrării lui J.B. Watson, *Behaviour*; (4) prin *Trei piese pentru orchestră*, op. 6, Alban Berg aderă la muzica atonală; (5) scriitorul american Henry James publică *Notes on Novelists*;

– **1915:** (1) este publicată lucrarea lui Heinrich Wölfflin *Kunstgeschichtliche Grundbegriffe* – 'Principii fundamentale ale artei'; (2) Alfred Alessandrescu compune poemul simfonic *Acteon* (despre care se va scrie un an mai

târziu în revista *Muzica*); (3) Ion Nonna Otescu compune poemul simfonic *Vrăjile Armidei*;

– **1916:** (1) prin faimosul *Cours de linguistique générale* publicat postum de studentii lui Ferdinand de Saussure sunt promovate primele noțiuni de lingvistică modernă; (2) George Enescu este ales membru de onoare al Academiei Române.

În acest circuit de idei și evenimente s-a înscris cu brio revista *Muzica*. Analizând doar numerele din ultimul an al perioadei sale antebelice (1916), observăm că în ele se fac referiri multiple la acest context cultural:

– „de câțva timp a început la noi în țară să se cultive și să se iubească muzica într-un chip neașteptat. Compozitori, virtuozii, cântăreți, se ivesc din toate părțile, asociațiuni se formează pentru popularizarea muzicii.” (George Enescu, ianuarie, 1916);

– „amicii muzicii au devenit legiune la noi, dar orice mulțime – cât de bine intenționată – nu poate fi de un folos practic fără de o organizare puternică.” (M. Mărgăritescu, ianuarie, 1916);

– „numeroase reviste literare au apărut în ultimul timp, expozițiile de pictură se succed mereu, iar în cât privește viața noastră muzicală, desigur că niciodată n-a fost atât de bogată ca în timpul de față.” (Maximilian Costin, ianuarie, 1916);

– „am primit la Redacție Ziare: *Expresul*, *Brăila*, *Moldova*, *București*. *Reviste*: *Lumina Nouă*, *Ilustrațiunea* număr de artă, *Revista Ilustrată*, *Revista Copiilor* și a *Tinerimei* *București*, *Revista Noastră*, *Revista Ideei*, *Vestala Râmnicu Sărat*, *Curierul Liceului Ploiești*, *Convorbiri Sociale Iași*. *Noutăți Muzicale. *Ionel Brătianu*. *Valsul din Dragostea Corinei* [.] *E. Mezetti* [.] *Laso'n colo*, cântec popular. *Cântec de Sirenă* [.] *Romanță*. *E. Caudella*, *Pajul Cupidon*, *Între păsări* [/] *Pe lângă boi*. *A. Lareze*, *Serenata Indiană*.” (Redacția, februarie, 1916);

– „cele câteva reviste din trecut ca «Doina», «Lyra Română», «Revista Artelor» etc., au închis ochii înainte de a fi

adus vr'un serviciu real dezvoltării noastre artistice. Presa a vorbit în decurs de câteva decenii despre mișcarea muzicală, mărginindu-se la înregistrarea concertelor sau diferitelor manifestațiuni muzicale.” (M. Botez, mai, 1916)¹.

III.1. Opinii ale unor personalități care au publicat în revista *Muzica* (1908-1916)

Mai jos voi parcurge cronologic numerele revistei corespunzătoare perioadei antebelice și voi puncta anumite aspecte reprezentative:

(1) *H. de Curzon, G. Parés și M. Mărgăritescu* (Octombrie, nr. 1 / 1908)

Henri de Curzon „distinsul muzicograf francez” a scris redacției o scrisoare felicitând-o pentru apariția unei astfel de «Călăuze muzicale», într-o țară care „ne oferă, de câtva timp, spectacolul unui fel de efervescență muzicală independentă, fecundă, entuziastă”². În același număr același autor îi face o descriere elogioasă doamnei de Nuovina (Margareta Iamandi³), artistă din Moldova care „este încă tânără și viitorul îi e deschis mare.”⁴ Apoi, după un articol de prezentare semnat de M[ihail]. M[ărgăritescu]., prin care lui Gabriel Parés i se atribuie „cinstea mare de a fi în capul primei armonii militare din lume”⁵, autorul

---

¹ Informații preluate din: George Enescu, „O dorință”, în: *Muzica*, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 2; M. Mărgăritescu, „Amicii muzicei”, *Ibidem*, p. 4; Maximilian Costin, „Muzica în fața vremurilor de astăzi”, *Ibidem*, p. 6; Redacția (aut.), „Bibliografie”, în: *Muzica*, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 79; Marcel Botez, „Ceva despre formele muzicale”, în: *Muzica*, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 178.

² Henri de Curzon, „O scrisoare”, în: *Muzica*, anul I, Octombrie nr. 1 / 1908, p. 4.

³ Denumită și „Nuovina... gingășia cântecului”. Vezi: Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul Operei Române din București*, ed.cit., p. 251.

⁴ Henri de Curzon, „Doamna de Nuovina”, în: *Muzica*, anul I, Octombrie nr. 1 / 1908, p. 27.

⁵ M.M., „Gabriel Parés”, în: *Muzica*, anul I, Octombrie nr. 1 / 1908, p. 5.

francez își începe publicarea unei serii de articole dedicate muzicii militare (1908-1909). Despre M.M. [Mihail Mărgăritescu] voi scrie mai jos.

(2) A.G. *Cantacuzino și A. Kratochvil* (Noiembrie, nr. 2 / 1908)

Sub pseudonimul Alca, A.G. Cantacuzino publică în noiembrie 1908 articolul „Despre cântecele naționale în muzicele noastre militare”, urmat de A. Kratochvil care în același ton scrie „Muzicele noastre militare în urma punerii în aplicare a serviciului de 2 ani”.

(3) G. *Stephănescu, Ed. Caudella și M. Cohen-Linaru* (Decembrie, nr. 3 / 1908)

În cel de-al treilea număr al primului an, G. Stephănescu, prin articolul „Despre Opera Română” solicită atenția opiniei publice asupra problemelor financiare cu care se confrunta această instituție de cultură, iar Eduard Caudella clarifică semnificațiile termenilor „Temperament, interpretare și frazare muzicală”. În același număr Gr. D. Gabrielescu își inițiază seria de patru articole despre „Reprezentările Adelinei Patti în București” (grupate sub genericul „Din viața artiștilor celebri”), iar M. Cohen-Linaru – cele patru articole intitulate „Amintiri despre Victor Massé”.

(4) G. *Fotino, O. Pursch, E. Mezzeti* (Ianuarie & Februarie, nr. 4 & nr. 5 / 1909)

Numerele din ianuarie și februarie 1909 conțin articole din seriile deja propuse anterior: G. Parés, „Muzica militară” (III-IV), Gr. Gabrielescu, „Reprezentările Adelinei Patti în București” (II-III) și M. Cohen-Linaru, „Amintiri despre Victor Massé” (II-III). Doar G. Fotino publică un articol despre „Alexandru Flechtenmacher”, O. Pursch altul despre „Muzicele militare”, iar M.M. câteva pagini despre „Muzica gardei republicane” și în fine, E. Mezzeti articolul „Un rival al lui Beethoven”, în care se referă la „un om mititel, rachitic și slăbănog” numit Iosif Woefl, sosit la Viena pentru a concerta¹ și care a devenit inamicul marelui compozitor.

---

¹ E. Mezzeti, „Un rival al lui Beethoven”, în: *Muzica*, anul II, Februarie, nr. 5 / 1909, p. 170

Ion Scărlătescu și Léon Passurf (Martie, nr. 6 / 1909)

Din martie, 1909 începe seria celor trei „Scrisori din Viena: *Electra* de Richard Strauss”, semnate de compozitorul Ion Scărlătescu și seria celor șapte „Scrisori din Paris” semnate de Léon Passurf și dedicate interpretării unor artiști români în capitala Franței – precum George Enescu și Stan Golestan.

(5) *Benedetto de Luca și Stan Golestan* (Aprilie & Mai-Iunie, nr. 7 & nr. 8-9 / 1909)

Numerele perioadei aprilie-iunie 1909 conțin articole-continuări ale celor publicate anterior: G. Parés, „Muzica militară” (V), I. Scărlătescu, „Scrisoare din Viena: *Electra* de Richard Strauss” (II-III) și Léon Passurf, „Scrisoare din Paris” (II-III). Un articol interesant este cel semnat de Benedetto de Luca – intitulat „Prefacerea scrisului muzical și noua lucrare a maestrului Giordano” – în care autorul vorbește despre un spectacol de operă în curs de perfecționare a maestrului italian Umberto [Menotti Maria] Giordano (care de fapt a fost jucat în anul 1903 la Scalla din Milano și revizuit în 1927¹). În numărul din mai-iunie 1909 Stan Golestan a scris articolul: „Rolul cântecului popular în opera simfonică”, prin care critică școala rusă de compoziție, comparând-o cu cea beethoveniană.

* Notă: În perioada Iulie – Septembrie 1909, revista *Muzica* a înregistrat trei luni de întrerupere.

(6) *M. Daubresse* (Octombrie, nr. 1 / 1909)

În numărul din octombrie 1909, redacția a preluat din *Guide Musical* și a publicat articolul „distinsului nostru colaborator M. Daubresse (care sub acest nume universal cunoscut, ascunde o prea grațioasă domnișoară)”, intitulat „Notițe scurte asupra criticei muzicale”². În el se face diferențierea între „critica muzicală cotidiană”, subiectivă, dedicată maselor largi de oameni și „critica muzicală de revistă”, obiectivă, în care detaliile tehnice fac din critic „un judecător” al artei sunetelor. În același număr, O. Pursch, scrie

---

¹ Vezi: Amanda Holden, *The New Penguin Opera Guide*, Penguin, New York, 2001, p. 303.

² Vezi: M. Daubresse, „Notițe scurte asupra criticei muzicale”, în: *Muzica*, anul II, nr. 1 / 1909, p. 1.

un articolaș în care este indignat de anarhia care domnește în orașele de provincie între „așa-zisele trupe de operete” iar L. Passurf publică o scrisoare-cronică de evenimente muzicale pariziene.

(7) *M.-D. Calvocoressi* (Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909)

În sfârșit, în numărul corespunzător lunilor noiembrie – decembrie 1909 apare primul articol semnat de criticul muzical M.-D. Calvocoressi, „Sentimentul naturei în operele lui Robert Schumann” (continuat în numărul din ianuarie 1910). „Eminentul muzicograf parizian” a conferențiat cu tema schumaniană în sala Pleyel, cu ocazia concertului lui Stephane Austin¹. Apoi, I. Vlăduță scrie un articolul intitulat „Acordarea instrumentelor” (cărui îi vor urma încă două în anul 1910).

(8) *J. Massenet și Gr. D. Gabrielescu* (Ianuarie & Februarie, nr. 4 & nr. 5 / 1910)

În numerele din anul 1910 apar doar câteva articole noi. În primul număr este consemnată vizita pe care Léon Passurf o face compozitorului francez Jules Massenet, care prin el salută „pe tânăra publicație” – adică revista *Muzica*, dorindu-i „o vie prosperitate”². În același număr, Gr. D. Gabrielescu „vestitul tenor” semnează sub pseudonimul „Român” un articol incitant și de actualitate: „Pentru ce pleacă tenorii noștri în Italia”. În el își deplânge starea de „mizerie” în care a ajuns, afirmând că a hotărât să-și ia „zborul către lumi necunoscute.”³ Apoi, un alt articol semnat de J. Brenot și intitulat „Muzicile militare”, a fost preluat din ziarul parizian *L'Instrumental*. Redacția subliniază într-o notă de subsol că „cele conținute... se potrivesc de minune cu starea actuală creată muzicelor noastre de legea care a redus serviciul la doi [!] ani”⁴. Articole continuate în

---

¹ M.-D. Calvocoressi, „Sentimentul naturei în operele lui Robert Schumann”, în: *Muzica*, anul II, nr. 2-3 / 1909, p. 33.

² Vezi: Léon Passurf, „La Massenet”, în: *Muzica*, anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 69.

³ Român [Gr. D. Gabrielescu], „Pentru ce pleacă tenorii noștri în Italia” [I], în: *Muzica*, anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 73-75.

⁴ Vezi: Nota Redacției (subsolul paginii): J. Brenot, „Muzicile militare”, în: *Muzica*, anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 79.

aceste numere au fost semnate de M.-D. Calvocoressi („Sentimentul naturei în operele lui Robert Schumann” [II]) și I. Vlăduț („Acordarea instrumentelor” [II-III]).

(9) *G. Enescu, I. Nonna Otescu și D. Cuclin* (Ianuarie & Februarie, nr. 1 & nr. 2 / 1916)

Printre articolele semnate de M. Mărgăritescu, M. Costin, G. Stephănescu, Ed. Caudella, S. Barozzi, A. Alessandrescu și G. Constant D'Ache, se remarcă în special notița semnată de compozitorul George Enescu, intitulată „O dorință”. Aceasta a fost postată imediat pe următoarea pagină după anunțarea programului revistei și în ea se propune modestia, pacea și armonia între muzicieni. Despre articolele lui Ion Nonna Otescu și Dimitrie Cuclin se pot citi mai multe la rubrica celor patru personalități (a se vedea maijos textul).

(9) *Pan, M. Jora și Em. Ciomac* (Martie & Aprilie & Mai & Iunie, nr. 3 & 4 & 5 & 6 / 1916)

O multitudine de semnatori ai articolelor vom regăsi în ultimele patru numere din anul 1916 al revistei *Muzica*. Alături de Maximilian Costin, G. Bengescu, T. Burada, Edgar Istratty, Alfred C. Alessandrescu etc., a scris și un enigmatic Pan. În numărul din martie 1916, el a tranșat drastic problema criticilor amatori:

„Abia s-au stins ultimele acorduri ale unei bucăți muzicale, când deodată din colțurile salonului vocile autorizate de ridicol răsar impunătoare, analizând și decretând opinii și critici asupra operei și a execuției. Comentariile nu mai iau sfârșit. Cutare parte e decretată slabă din o epocă mai anterioară a compozitorului. Cealaltă divină, dar mai puțin divină decât altă parte a altei compoziții a aceluiași autor. [...] Din învălmășeală [...] apare un amalgam de opinii și decizii bazate pe o biată logică de ocazie...”¹

În aprilie 1916, același autor a scris despre subiectivitatea criticii autohtone și necesitatea unei critici obiective:

---

¹ „Pan”, „Variații: naivi și semidocti”, în: *Muzica*, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 105-107.

„Dăunăzi revoltatul meu artist îmi spuse indignat: «Poftim critică la noi! S-a cântat un concert în *fa major*, afişul şi programele au fost tipărite din greşeală cu titlul *fa minor*, şi a doua zi toate jurnalele, vorbesc despre duioasele accente şi acorduri minore ale concertului în *fa minor*.» [...] A fi critic în adevăratul înţeles al cuvântului, adică înainte de toate imparţial [regăsim aici ecourile criticii filimoniene şi ale redactorilor *Daciei Literare*, n.n.], cu vederi largi, luminoase, cu o cultură generală cât mai variată şi în direcţia specialităţii, complexă, e lucrul cel mai rar şi mai greu de găsit. Astfel de critici sunt o adevărată binefacere pentru artă, artişti, public, şi întreaga evoluţie culturală şi artistică.”¹

În această perioadă sunt publicate şi articolele lui Mihail Jora despre care se poate citi mai jos – în următoarea secţiune de text.

În numărul din luna aprilie, cu ocazia şedinţei de constituire, Em. Ciomac sub pseudonimul Remy a publicat ideea-pivot a „Societăţii «Amicii Muzicii»”, propusă de colonelul Sturdza: „răspândirea artei muzicale”, sub înrăurirea dezvoltării „gustului muzical şi a judecăţii critice”², iar în luna mai, s-a discutat mai amplu despre acest subiect, la inaugurarea „Societăţii”:

„Să precizăm: pe lângă lauda colegială şi prietenească şi pe lângă recunoaşterea muncii profesionale să existe critica artistică şi dreapta apreciere a valorilor, iar pe de altă parte critica să fie împerechiată cu bune sfaturi spre a călăuzi cu bunătate şi a feri pe artişti de decepţiuni şi greşeli.”³

---

¹ „Pan”, „Variaţii: despre critică şi critici, aiurea şi la noi”, în: *Muzica*, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 150-152.

² Remy, „Şedinţa de constituire a Soc. «Amicii Muziceii»”, în: *Muzica*, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 162-163.

³ Remy, „Şedinţa de inaugurare a societăţii «Amicii Muziceii»”, în: *Muzica*, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 199.

Acestea sunt câteva idei extrase din articolele celor 18 numere ale perioadei antebelice a revistei *Muzica*. Este imposibil să scrii despre toate cele aproape 200 de articole ale revistei, publicate de-a lungul a peste 700 de pagini¹.

III.2. Patru autori de referință din revista *Muzica* (1908-1916)

Am ales cele patru personalități, nu pe baza criteriului frecvenței cantitative. Mihail Mărgăritescu a scris într-adevăr 23 de articole în această perioadă, însă Mihail Jora a semnat doar două, în timp ce D. Cuclin a scris cinci, iar Ion Nonna Otescu trei. Corifeii revistei sunt desigur mai mulți. Criteriile mele de selecție sunt relative dar justificabile; pot afirma că din următoarele motive am recurs la alegerea primului dintre ei: Mihail Mărgăritescu (1) a fost fondatorul revistei, dar și (2) „cel mai autentic, profund și avizat critic muzical de la începutul secolului XX” – după cum afirmă domnul academician Octavian Lazăr Cosma în *Hronicul muzicii românești*²; iar revista *Muzica* deține în fiecare număr pagini importante de critică muzicală (vezi *Concluziile*). Dispunerea celor patru în acest studiu am făcut-o cronologic, după data nașterii fiecăruia, oferind o succintă descriere biografică, o imagine³, precum și câteva idei directoare ale articolelor lor din cadrul revistei.

---

¹ Paginile perioadei sunt următoarele: 309 (nr. 1 / 1908 – nr. 8-9 / 1909), plus 116 (nr. 1 / 1909 – nr. 5 / 1910) și în fine, 280 (1916).

² Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, vol. VI: *Gândirea muzicală*, București, Editura Muzicală, 1984, p. 117.

³ Notă: cele patru imagini de mai jos provin din următoarele surse: (1) Mihail Mărgăritescu *apud* Mihail Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la români. De la Renaștere până'n epoca de consolidare a culturii artistice*, București, Cartea Românească, 1928, p. 574; (2) Dimitrie Cuclin *apud* revista *Muzica*, anul V, Ianuarie-Februarie, nr. 1-2 / 1923, coperta I; (3) Ion Nonna Otescu *apud* "Discogs" la adresa: <https://www.discogs.com/artist/5042314-Ion-Nonna-Otescu>; (4) Mihail Jora *apud* „Societatea muzicală”, la adresa: <https://www.societateamuzicala.ro/mihailjora/concursul-mihail-jora-2019>.

**Mihail Mărgăritescu (1861-1924):
„cel mai autentic critic muzical de la începutul sec. XX”**

Studiile muzicale le-a efectuat la Geneva (1875; 1877-1879) și la Viena (1879-1881). A scris cronică muzicală pentru *L'Indépendance Roumaine* (1901-1905), *Gazeta Artelor* (1902-1903), *Revista Idealista* (1903-1907), *Revista Muzicală și Teatrală* (1904-1906), *Flacăra* (1911-1916), *Musica* (1916). A colaborat cu revista *Courrier Musical* (Paris) și cu *Guide Musical* (Bruxelles). A semnat cu pseudonimele: M., M.M., Spontini, Diogene, Mi-Chael. A scris muzică de fanfară, muzică de pian, muzică vocală, articole de critică muzicală, muzicologie, istoriografie, folclor și schițe monografice¹. A fondat revista *Biblioteca muzicală română* (1907) și revista *Muzica* (1908)².

În revista *Muzica*, a publicat 23 de articole, critici, cronici muzicale, schițe monografice etc. Nu le voi reproduce aici: pentru o listă exhaustivă se poate consulta secțiunea III.3. a prezentului studiu.

***

În octombrie 1908, în primul număr al revistei *Muzica*, Mihail Mărgăritescu publică primul din cele trei articole dedicate muzicii populare românești: I: „Cântecul popular românesc”, urmat de II: „Muzica instrumentală. Danțul” (noiembrie 1908) și III: „Instrumentele întrebuițate la noi de către popor sau de lăutari” (decembrie 1908). De remarcat este articolul său din

---

¹ Vezi: Viorel Cosma, *Muzicieni din România. Lexicon bibibliografic*, vol. VI: *Max-Mus*, București, Editura Muzicală, 2003, p. 39-43.

² Mihail Gr. Poslușnicu, *op.cit.*, p. 574.

noiembrie 1908 – „Câteva cuvinte asupra muzicei contemporane”, în care afirmă că „Muzica nu mai e un lux, în ziua de azi, ci o necesitate.”¹, iar această „limbă universală [...] începe acolo unde se sfârșește poezia și exprimă toate sentimentele nobile ale inimei omenești.”²

În octombrie 1909, sub pseudonimul M[ihail]. M[ărgăritescu]., autorul – practicant fără pereche al artei epitetului³ – publică un articol comemorativ dedicat lui Eduard Wachmann pe care îl numește *Princeps Musicae*, apoi un articol despre compozițiile pianistice ale lui Wagner. În numărul din noiembrie – decembrie 1909, sub același pseudonim va publica o schiță monografică dedicată lui Eduard Hübsch și va comenta pe o temă preluată de la „maestrii francezi” Massenet și Debussy, iar în articolul „Muzica de azi și muzica de mâine”, sfătuiește pe orice artist să-și caute – precum Schubert – „ideile în sine însuși și nu împrejurul său”⁴.

De remarcat este faptul că dintre toate articolele semnate de Mărgăritescu în perioada antebelică a revistei *Muzica*, un număr considerabil sunt cronici și critici muzicale. Despre George Enescu criticul român scrie astfel:

„... niciodată nu ne-am putut da mai bine seama de rolul binefăcător al Apostolului menit să propage

---

¹ M. Mărgăritescu, „Câteva cuvinte asupra muzicei contemporane”, în: *Muzica*, anul I, Noiembrie nr. 2 / 1908, p. 44.

² *Ibidem*, p. 45.

³ În presa vremii, Mihail Mărgăritescu îl va numi la un moment dat pe marele Enescu „genial cameleon” [„Ieri pianist înfricoșat, azi șef de orchestră, compozitor și mai înfricoșat, George Enescu, genial cameleon, a dirijat orchestra ministerului în trei opere cu caracter cu desăvârșire deosebit. [...] Un adevărat șef de orchestră e un «virtuoz al orchestrei» adică un «artist care cântă din orchestră»; a dirija pe dinafară e a avea, instrument unic, întreaga orchestră sub stăpânire”]. Vezi: Mihail Mărgăritescu, „Sala Ateneului – concert simfonic dirijat de George Enescu”, în: *Flacăra*, IV, 21 martie, nr. 23 / 1915, p. 215 *apud* Mihail Mărgăritescu, *Viața muzicală. Cronici*, Simona Cornelia Petrescu (îngrij. ed.), Editura Muzicală, București, 1983, p. 115.

⁴ M.M., „Muzica de azi și muzica de mâine”, în: *Muzica*, anul II, nr. 2-3 / 1909, p. 45.

religia muzicei; printre rarii aleși, George Enescu este unul din aceia ce nu supun muzica, mijloacelor vioarei ca mai toți virtuoșii, ci cari pun vioara – o vioară de o nespusă elocință – în slujba Muzicei!”¹

Conchid această schiță cu fraza scrisă de muzicologul Viorel Cosma referitoare la criticul muzical și directorul începuturilor revistei *Muzica*: „Prețuirea de care s-a bucurat între anii 1900-1916 atât în societatea românească, cât mai ales în lumea muzicală, confirmă faptul că M. Mărgăritescu devenise o personalitate de prim plan a culturii românești.”²

Dimitrie Cuclin:
un „mistic” al muzicii românești (1885-1978)

Studiile muzicale le-a efectuat la București (1904-1907) și la Paris (1907 la *Conservatoire Nationale de Musique*; 1908-1914 la *Schola Cantorum*). A fost profesor de istoria muzicii, estetică muzicală și compoziție la Conservatorul din București (1918-1922, 1930-1948), profesor de vioară la *City Conservatory of Music and Brooklyn College of Music* din New York (1924-1930). A publicat poezii, eseuri, parabile, romane, dialoguri filosofice și de artă; a făcut traduceri în franceză și engleză (poeziile lui Eminescu), a scris librete pentru propriile sale opere (*Soria, Traian și Dochia, Agamemnon, Bellerophon, Meleagridele*). A publicat manuale de muzică, tratate de muzicologie, un tratat al esteticii muzicale și un tratat de

---

¹ M.M., „Mișcarea muzicală în țară”, în: *Muzica*, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 29.

² Viorel Cosma, *Muzicieni din România. Lexicon biobibliografic*, vol. VI, op.cit., p. 42.

compoziție. A strâns folclor și a scris sute de lucrări instrumentale și vocale inspirate de cântece populare¹.

În revista *Muzica* din perioada antebelică, Dimitrie Cuclin a publicat cinci articole: „Ființa creatoare în compoziția muzicală” [I], anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 14-21; „Ființa creatoare în compoziția muzicală (urmare)” [II], anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 60-65; „Ființa creatoare în compoziția muzicală (urmare)” [III], anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 102-104; „Ființa creatoare în compoziția muzicală” [IV], anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 157-159 și „Impresiuni de critică” [I. Eclecticul; II. Beethoven, Wagner... și noi; III. Drama în Muzica simfonică; IV. Simfonia în Muzica Dramatică], anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 196-198.

***

Dimitrie Cuclin va publica în anul 1916, începând cu numărul din ianuarie și finalizând cu numărul din aprilie al revistei, o serie de articole despre „Ființa creatoare în compoziția muzicală”². El dezbate statutul artistului de „legislator în artă” astfel:

„Legislația unui artist e în opera lui. Și cum un artist trebuie să fie original, adică în același timp util și convingător, ar urma că fiecare artist avându-și legislația și reprezentând o lume a sa, rămâne un izolat absolut de orice alt artist ca și de neam.”³

După ce definește artistul ca fiind „oricine încearcă să-și exteriorizeze sufletul, caracterizat în totalitatea operelor lui, în fiecare operă și în fiecare element.”, el propune:

„Să scoatem din rândul artiștilor pe meseriașii nenorociți, cari cu sarbedele lor elucubrații, înșală naiv ori pervers lumea; să scoatem din rândul artiștilor, de asemenea, pe oneștii vulgarizatori [...]; să trecem și peste miraculoșii dar și incoerenții inventori de materiale

---

¹ Vezi: Viorel Cosma, *Muzicieni din România. Lexicon biobibliografic*, vol. II: (C-E), București, Editura Muzicală, 1999, p. 114-124.

² D. Cuclin, „Ființa creatoare în compoziția muzicală” [I], în: *Muzica*, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 14-21.

³ *Ibidem*.

artistice, incapabili însă a desfășura un sentiment – o idee”¹.

Concluzia domnului Cuclin? Este frapantă: „să ne interesăm numai de sincerii creatori de ființe psihice – creatori, bineînțeles, înșiși sclavi ai naturii lor, ca oricine în lume.” Însă și această categorie – spune Cuclin – trebuie purificată; se cer eliminați „mult originalii sinucigași cari reneagă nu numai arta, dar și însuși fondul psihic uman”. Și totuși din cei care rămân, se impune încă o clasificare: în creatori de două ori sclavi – „ai naturii lor și ai creațiunilor proprii” – și sclavii naturii lor, care știu să-i dea „desfășurări proprii, obiective”².

Penultimii, „sunt romanticii vagabonzi ai strălucirilor raiului și ale morții.” Dintre ei,

„unii teucid, alții te regenerează, alții, în sfârșit îți însuflă și viață și moarte, după măsura boalei și a sănătății care domnesc în ființa lor. Parțiali, ori posedând gama sufletului, cea mai deplină, până la extremele posibile și de ei duse încă tot mai departe, absolut subiectivi și cuceritori, ei sunt cei mai periculoși daimoni ce se pot afla, pentru că te fură în subiectivitatea lor și te duc unde și pe ei înșiși îi răpesc vârtejoasele avânturi fără de margini.”³

Autorul exclamă în dreptul acestor „vrăjitori”: „Sublimă perzanie!”

Apoi, pentru el ultimii, dar totuși primii din pleiadă, sunt „clasicii magiștri” care

„completezi ori nu în material psihic, știu să-l concentreze, să-l personifice delimitându-l (după cum Dumnezeu creează personalități delimitând din haos) și să le dea apoi desfășurări proprii, obiective. În suprema viață ei mănue viața și moartea în toate măsurile, nuanțele și conflictele oportune.”⁴

Iar autorul îi declară creatori de artă:

„Sunt ei mai emotivi decât ceilalți? Nici de cum!
La ei, însă, opera e un ciclu hotărât, cu toate că

---

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

³ D. Cuclin, *loc.cit.*

⁴ *Ibidem.*

Întotdeauna perspectivele-i sunt infinite și niciodată deci, sățioase; și opera o trăești, dar când i-ai închis ciclul, independența ți-ai recăpătat-o deplin, te regăsești pe tine, deși amplificat cu substratul ei vital.”¹

Cuclin esențializează mai departe, și afirmă că:

„Printre magiștrii vom găsi deci pe legislatorul suprem, care, însă, nu va porunci nimănui nimic – pentru că nici sieși nu-și poruncește, dar care s-ar putea cel mult constata pe sine prin comparațiile la cari și-ar supune ființa cu gradele de ființă distribuită așa zișilor semeni ai săi, precum și cu ființa principală, divină, care i se va fi destăinuit.”²

Însă – spune el, există legislatori divini și legislatori ai iadului. Iar datoria autorului va fi aceea de a recupera pe artistul care nu este total depravat ci doar căzut în ghearele corupției și apoi de a-l reda artei:

„Împreună cu legislatorul divin, mă voi îndrepta către artistul cu faptele-i, în realitate, înclinat numai și nu înrădăcinat în patima corupției și – de-ași fi eu însumi acela – îl voi recuceri vieții”.

În următoarele articole autorul filozofează asupra ideilor de atomism, haos, creație, formă muzicală etc. Ultimul său articol dedicat acestei teme începe cu o afirmație și continuă cu dezbaterea ei:

„Arta e o lege, nu o formulă academică. Formula măsoară arbitrar proporțiile, pe care le aplică arbitrar, cu ignoranța absolută a necesităților vitale întotdeauna altele. Legea respectă proporțiile forței fiecărei ființi psihice, care se dezvoltă și propriu ei și în necesară dependență de forțele intrinsece ale celorlalte ființi psihice cari constituie opera – această mare ființă. Legea este nu numai respectul ci și condiția vieții; formula ucide. Legea e în sufletul geniului, care trece în operă; formula este nemernica artă a mediocrității.” Etc.³

---

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

³ D. Cuclin, „Ființa creatoare în compoziția muzicală” [IV], în: *Muzica*, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 157.

Cert este faptul că stilul aforistic, eseistic – filozofic din seria aceasta a stârnit polemici, în așa fel încât în acest număr din aprilie 1916, unul dintre redactorii revistei – Maximilian Costin – a fost obligat să dea explicații suplimentare la finalul articolului IV, în cadrul cărora precizează că „DI Cuclin este un mistic” și „caută să explice în ce mod se manifestă în compoziția muzicală, Ființa aceasta a tot creatoare”¹.

Dimitrie Cuclin a mai publicat în această perioadă „Impresiuni de critică”, analizând în stil filozofic, eseistic, portretul eclecticului, aducând elogii lui Beethoven și Wagner și discutând despre „drama în muzica simfonică” și „sinfonia în muzica dramatică”².

Conchid secțiunea aceasta cu memorabilele cuvinte scrise de Laura Vasiliu despre Cuclin: „... Dimitrie Cuclin și-a elaborat propria sa teorie muzicală pornind de la tradițiile speculative ale muzicologiei europene și de la filosofia Greciei Antice.” Astfel, muzicologul român a ajuns la „configurarea unei metafizici a muzicii, a unei *filozofii a funcțiunilor*.”³

***Ion Nonna Otescu (1888-1940):
„cel mai iscusit dintre fruntașii muzicii noastre”***

Studiile muzicale le-a efectuat la București (1903-1907) și la Paris (1908-1911). A fost profesor de armonie, contrapunct și compoziție (1913-1914), director (1918-1931) și rector (1931-1940) al Conservatorului din București, membru fondator (1919), prim-dirijor (1921-1939) și director (1937-1939) al Operei Române. Avea o capacitate de muncă uimitoare, „Opera Română, Filarmonica și Conservatorul constituind triada magnetică ce nu l-a ocolit o clipă” (Viorel Cosma). A scris

---

¹ Vezi: Maximilian Costin, [Explicații suplimentare la articolele lui D. Cuclin, „Ființa creatoare în compoziția muzicală”], în: *Muzica*, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 159-160.

² Dimitrie Cuclin, „Impresiuni de critică”, în: *Muzica*, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 196-198.

³ Laura Vasiliu, „Muzicologie, critică muzicală, jurnalism muzical”, în: Laura Vasiliu (coord.), *Muzicologia și jurnalismul. Prezența muzicii clasice în media românească de după 1989*, Iași, Editura Artes, 2007, p. 46.

articole, eseuri, cronici, muzică de teatru, muzică simfonică, muzică de cameră, muzică vocală. A fost considerat de Mihail Jora drept „cel mai iscusit și mai luminos la minte dintre frunțașii muzicii noastre”¹.

În revista *Muzica* din perioada studiată, Ion Nonna Otescu a publicat trei articole: „Muzica românească”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 10-12; „Ce este muzica?” [I], anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 33-36 și „Ce este Muzica?” [II], anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 87-93.

***

Articolul semnat de Ion Nonna Otescu în care tratează „Muzica românească”, începe cu întrebarea: „Avem, ori nu, o muzică românească?”² Autorul insistă și precizează: „Ce se înțelege prin «Muzica Românească» – [!] cântările, doinele și dansurile poporului, sau o școală, un gen, un sistem muzical special? E mai firesc, [!] ca prin muzica unei națiuni, să se înțeleagă școala muzicală formată de compozitorii acelei națiuni”³. Chiar dacă el subliniază că „«Sincronizarea» prezenței românești pe plan internațional s-a realizat la începutul secolului XX, prin efortul încununat de succes al generației enesciene”⁴ totuși conchide: „Dar școala Română Muzicală? Încă nu există”.

---

¹ Vezi: Viorel Cosma, *Muzicieni din România. Lexicon biobibliografic*, vol. VII: *N-O-P*, București, Editura Muzicală, 2004, p. 212-217.

² I. Nonna Otescu, „Muzica românească”, în: *Muzica*, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 10-12.

³ *Ibidem*.

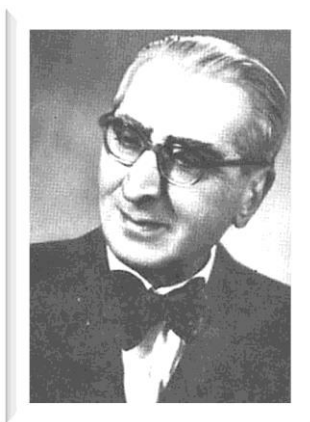
⁴ *Ibidem*.

Același autor, în următorul număr al revistei, printr-un sugestiv articol despre „Ce este muzica?” a scris despre „darul apreciațiunei sunetelor” – despre critica muzicală astfel: „Ca și darul vorbirei, darul cântului și al apreciațiunei sunetelor muzicale, a venit treptat, și s-a diferențiat de la popor la popor, diferențiere înrăurită de gust, de instinct, de un anumit geniu special, de credințe religioase, de climă... etc.”¹

Finalizez cu descrierea făcută fostului rector al Conservatorului din capitală, în *Revista Fundațiilor Regale* a anului „marii treceri” a muzicianului: „Ion Nonna Ottescu dispunea de un fin lirism și de un umor ingenios, pe care le-ar fi putut dezvolta, dacă nu ar fi fost stăvilite de împrejurările privire cu scepticismul intelectualului, care la dânsul dubla pe artist.”²

***Mihail Jora: „creator al baletului
și liedului modern românesc” (1891-1971)***

Studiile muzicale le-a efectuat la Iași (1909-1911), la Leipzig (1912-1914) și la Paris (1919-1920). A fost profesor (1930-1948; 1954-1961) la Conservatorul din București, director / rector (1941-1947) la aceeași instituție, membru fondator (1920) și vicepreședinte al Societății Compozitorilor Români (1940-1948), membru al Academiei Române (1955). A scris muzică de teatru, vocal-simfonică, simfonică, de cameră, pentru pian, corală, vocală, articole, studii, eseuri, volume de muzicologie și critică muzicală. A fost „creator al baletului și liedului modern românesc” care „și-a înscris numele printre cele mai proeminente

---

¹ I. Nonna Ottescu, „Ce este muzica?”, în: *Muzica*, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 34.

² P.C., „I. Nonna Ottescu”, în: *Revista Fundațiilor Regale*, anul VII, 1 Mai, nr. 5 / 1940, p. 474.

personalități de la mijlocul secolului XX” (Viorel Cosma).¹

În revista *Muzica* din perioada antebelică, Mihail Jora a semnat două articole (sau mai bine-zis un articol în două părți), în unul dintre ele fiind notat în mod greșit „M. Iova”²: M. Jora, „Richard Wagner și arta clasică” [I], anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 112-114 și M. Iova [Jora], „Wagner și arta clasică” [II], anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 146-149.

În articolul „Richard Wagner și arta clasică” divizat în două părți și publicat în martie și aprilie 1916, autorul propune o temă incitantă: „Ce loc ocupă Wagner în lumea muzicală? E clasic sau romantic?”³ În primul articol specifică:

„Prin clasic nu desemnez o regulă sau o lege, ci un grad. După cum apa în momentul fierberii trece într-o altă stare, tot așa și spiritul superior supraîncălzit de inspirație se transformă; *homo sapiens fit homo potens*. Degajat de legăturile pământești și de formulele înguste, el se ridică spre regiunile inaccesibile celorlalți creatori, de unde începe să răspândească elementele frumosului. Ori «arta care deține frumosul, e arta geniului» zice Kant. Și eu cred că ori și ce geniu e clasic. Se poate contesta lui Wagner geniul? Puterea de muncă, memoria cât și facultatea extraordinară de asimilare a acestui om, ajung pentru a o dovedi.”⁴

În al doilea articol (sau în a doua parte a articolului), Jora face afirmația că „Aceasta este esența artei noi. Totul, după cum am spus, se sprijină pe Bach.”⁵ Iar în „adevărata expunere filozofică a dramei wagneriene” – „a reda emoțiile inimii și vocile naturii într-o artă pe cât de nobilă pe atât de omenească, și prin această artă să lege sufletele de un ideal

---

¹ Vezi: Viorel Cosma, *Muzicieni din România. Lexicon biobibliografic*, vol. IV: H-J, București, Editura Muzicală, 2001, p. 196-214.

² Muzicologul Viorel Cosma i-a identificat cele câteva pseudonime: Florica Popescu, Radio, Ariel. Însă aici este vorba despre o greșeală redacțională.

³ M. Jora, „Richard Wagner și arta clasică” [I], în: *Muzica*, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 112.

⁴ *Ibidem*.

⁵ M. Jora, „Wagner și arta clasică” [II], anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 146.

sublim, aceasta este de sigur operă «clasică»¹. Astfel, la Jora, sensul cuvântului „clasic” aparține în primul rând domeniului valorilor culturale.

Închei subcapitolul prin deosebit de utila și sugestivă remarcă a muzicologului Zeno Vancea referitoare la acest compozitor: „După creația lui Enescu, aceea a lui Jora a exercitat influența cea mai însemnată asupra muzicii românești.”²

III.3. Ghid bibliografic integral al revistei *Muzica* (1908-1916): organizare cronologică

Anul 1916 a fost foarte bogat în articole: din totalul de 189 de intrări, mai mult de jumătate aparțin celor șase numere (ianuarie – iunie). În perioada antebelică se pare că cele mai multe articole le-a semnat M.M. / Mihail Mărgăritescu (23). Ofer mai jos lista cu toate articolele, organizate cronologic.

Anul 1908

1. Redacția, „Precuvântare”, anul I, Octombrie, nr. 1 / 1908, p. 1-2.
2. Henri de Curzon, „O scrisoare” (referitoare la apariția revistei *Muzica*), anul I, Octombrie, nr. 1 / 1908, p. 3-5.
3. M.M., „Gabriel Parés”, anul I, Octombrie, nr. 1 / 1908, p. 5-9.
4. Gabriel Parés, „Muzica militară” [I], anul I, Octombrie, nr. 1 / 1908, p. 9-15.
5. M. Mărgăritescu, „Muzica populară românească” [I: „Cântecul popular românesc”], anul I, Octombrie, nr. 1 / 1908, p. 16-21.
6. Henri de Curzon, „Doamna de Nuovina”, anul I, Octombrie, nr. 1 / 1908, p. 21-27.
7. ***, Luna muzicală în țară și străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul I, Octombrie, nr. 1 / 1908, p. 27-36.
8. M.M., „Francisc-Serafin Caudella”, anul I, Noiembrie, nr. 2 / 1908, p. 37-39.
9. Alca [A.G. Cantacuzino], „Despre cântecele naționale în muzicele noastre militare”, anul I, Noiembrie, nr. 2 / 1908, p. 39-43.
10. M. Mărgăritescu, „Câteva cuvinte asupra muzicei contemporane”, anul I, Noiembrie, nr. 2 / 1908, p. 44-46.

---

¹ *Ibidem*, p. 149.

² Zeno Vancea, *Creația muzicală românească: sec. XIX-XX*, vol. 1, București, Editura Muzicală, 1968, p. 358.

11. A. Kratochvil, „Muzicele noastre militare în urma punerii în aplicare a serviciului de 2 ani”, anul I, Noiembrie, nr. 2 / 1908, p. 47-48.

12. M. Mărgăritescu, „Muzica populară românească (urmare)” [II]: „Muzica instrumentală. Danțul”, anul I, Noiembrie, nr. 2 / 1908, p. 49-54.

13. ***, Luna muzicală în țară și străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul I, Noiembrie, nr. 2 / 1908, p. 55-72.

14. Redacția, „Eduard Wachmann”, anul I, Decembrie, nr. 3 / 1908, p. 73.

15. G. Parés, „Muzica militară (urmare)” [II], anul I, Decembrie, nr. 3 / 1908, p. 74-79.

16. G. Stephănescu, „Despre Opera Română”, anul I, Decembrie, nr. 3 / 1908, p. 79-83.

17. Ed. Caudella, „Temperament, interpretare și frazare muzicală”, anul I, Decembrie, nr. 3 / 1908, p. 83-89.

18. M.M., „Ioan Andrei Wachmann”, anul I, Decembrie, nr. 3 / 1908, p. 89-92.

19. Gr. Gabrielescu, „Reprezentările Adelinei Patti în București” [I], anul I, Decembrie, nr. 3 / 1908, p. 92-95.

20. M. Cohen-Linaru, „Amintiri despre Victor Massé” [I], anul I, Decembrie, nr. 3 / 1908, p. 95-99.

21. M. Mărgăritescu, „Muzica populară românească” (sfârșit) [III]: „Instrumentele întrebuințate la noi de către popor sau de lăutari”, anul I, Decembrie, nr. 3 / 1908, p. 99-101.

22. ***, Luna muzicală în țară și străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul I, Decembrie, nr. 3 / 1908, p. 101-118.

Anul 1909

23. G. Parés, „Muzica militară (urmare)” [III], anul II, Ianuarie, nr. 4 / 1909, p. 119-124.

24. Gr. Gabrielescu, „Reprezentările Adelinei Patti în București (urmare)” [II], anul II, Ianuarie, nr. 4 / 1909, p. 124-127.

25. M. Cohen-Linaru, „Amintiri despre Victor Massé (urmare)” [II], anul II, Ianuarie, nr. 4 / 1909, p. 128-129.

26. G. Fotino, „Alexandru Flechtenmacher”, anul II, Ianuarie, nr. 4 / 1909, p. 130-133.

27. O. Pursch, „Muzicele militare”, anul II, Ianuarie, nr. 4 / 1909, p. 133-136.

28. ***, Luna muzicală în București. Corespondențe: Iași, Focșani. Luna muzicală în străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul II, Ianuarie, nr. 4 / 1909, p. 137-150.

29. G. Parés, „Muzica militară (urmare)” [IV], anul II, Februarie, nr. 5 / 1909, p. 151-157.

30. M. Cohen-Linaru, „Amintiri despre Victor Massé (urmare)” [III], anul II, Februarie, nr. 5 / 1909, p. 157-159.
31. Gr. Gabrielescu, „Reprezentările Adelinei Patti în București (urmare)” [III], anul II, Februarie, nr. 5 / 1909, p. 160-163.
32. M.M., „Muzica gardei republicane”, anul II, Februarie, nr. 5 / 1909, p. 163-169.
33. E. Mezzeti, „Un rival al lui Beethoven”, anul II, Februarie, nr. 5 / 1909, p. 170-172.
34. I. Vlăduță, „Spre progres”, anul II, Februarie, nr. 5 / 1909, p. 172-175.
35. ***, Luna muzicală în București. Corespondența din Iași (E. Mezzeti). Românii noștri în străinătate. Luna muzicală în străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul II, Februarie, nr. 5 / 1909, p. 175-190.
36. I. Scarlatescu, „Scrisoare din Viena: *Electra* de Richard Strauss” [I], anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 191-196.
37. M. Cohen-Linaru, „Amintiri despre Victor Massé” (sfârșit) [IV], anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 196-199.
38. Gr. D. Gabrielescu, „Reprezentările Adelinei Patti în București” (sfârșit) [IV], anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 199-203.
39. H. Göring, „Gavril Muzicescu”, anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 203-206.
40. Léon Passurf, „Scrisoare din Paris” [nr. 1], anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 206-208.
41. N. Arginte, „Pentru îmbunătățirea muzicelor noastre militare”, anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 208-210.
42. M.M. – H. Göring, „Luna muzicală în București. Românii noștri în străinătate”, anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 211-223.
43. E. Mezzetti, „Scrisoare din Iași”, anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 223-225.
44. ***, Corespondențe: Cernavodă, Focșani, Râmnicu-Vâlcea, Vaslui.
45. Luna muzicală în străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 225-230.
46. G. Parés, „Muzica militară (urmare)” [V], anul II, Aprilie, nr. 7 / 1909, p. 231-239.
47. Benedetto de Luca, „Prefacerea scrisului muzical și noua lucrare a maestrului Giordano”, anul II, Aprilie, nr. 7 / 1909, p. 240-244.
48. I. Scarlatescu, „Scrisoare din Viena: *Electra* de Richard Strauss” [II], anul II, Aprilie, nr. 7 / 1909, p. 245-255.
49. M.M., „Ludovic Wiest”, anul II, Aprilie, nr. 7 / 1909, p. 255-257.
50. Léon Passurf, „Scrisoare din Paris” [nr. 2], anul II, Aprilie, nr. 7 / 1909, p. 257-259.

51. M.M., „Luna muzicală în București”, anul II, Aprilie, nr. 7 / 1909, p. 259-263.

52. ***, Corespondențe: Focșani (L.V.). Românii noștri în străinătate. Luna muzicală în străinătate. Noutăți, anul II, Aprilie, nr. 7 / 1909, p. 263-264.

53. Redacția, „Către cititori”, anul II, Mai-Iunie, nr. 8-9 / 1909, p. 267.

54. I. Scarlătescu, „[Scrisoare din Viena:] *Electra* [de Richard Strauss] (sfârșit)” [III], anul II, Mai-Iunie, nr. 8-9 / 1909, p. 268-281.

55. Léon Passurf, „Amorurile muzicianilor celebri”, anul II, Mai-Iunie, nr. 8-9 / 1909, p. 281-284.

56. Stan Golestan, „Rolul cântecului popular în opera simfonică”, anul II, Mai-Iunie, nr. 8-9 / 1909, p. 285-288.

57. Léon Passurf, „Scrisoare din Paris” [nr. 3], anul II, Mai-Iunie, nr. 8-9 / 1909, p. 289-293.

58. M.M., „Luna muzicală în București”, anul II, Mai-Iunie, nr. 8-9 / 1909, p. 293-296.

59. E. Caudella, „Scrisoare din Iași”, anul II, Mai-Iunie, nr. 8-9 / 1909, p. 296-299.

60. ***, Românii noștri în străinătate. Luna muzicală în străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie. Tabla de materie, anul II, Mai-Iunie, nr. 8-9 / 1909, p. 299-306.

61. Redacția, „Către cititori”, anul II, vol. II, Octombrie, nr. 1 / 1909, p. 1.

62. M. Daubresse, „Notițe scurte asupra criticei muzicale”, anul II, vol. II, Octombrie, nr. 1 / 1909, p. 1-11.

63. M.M., „Eduard Wachmann”, anul II, vol. II, Octombrie, nr. 1 / 1909, p. 11-16.

64. O. Pursch, „Trupele de operetă”, anul II, vol. II, Octombrie, nr. 1 / 1909, p. 16-18.

65. M.M., „Compozițiile pentru piano ale lui Richard Wagner”, anul II, vol. II, Octombrie, nr. 1 / 1909, p. 18-20.

66. Léon Passurf, „Scrisoare din Paris” [nr. 4], anul II, vol. II, Octombrie, nr. 1 / 1909, p. 21-23.

67. ***, Românii noștri în străinătate. Luna muzicală în țară. Luna muzicală în străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul II, vol. II, Octombrie, nr. 1 / 1909, p. 23-32.

68. Redacția, „Pentru cetitori”, anul II, vol. II, Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909, p. 33.

69. M.-D. Calvocoressi, „Sentimentul naturei în operile lui Robert Schumann” [I], anul II, vol. II, Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909, p. 33-38.

70. M.M., „Eduard Hübsch”, anul II, vol. II, Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909, p. 38-39.

71. I. Vlăduță, „Acordarea instrumentelor” [I], anul II, vol. II, Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909, p. 40-42.

72. M.M., „Muzica de azi și muzica de mâine”, anul II, vol. II, Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909, p. 42-45.

73. Léon Passurf, „Scrisoare din Paris” [nr. 5], anul II, vol. II, Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909, p. 45-52.

74. H. Göring – M.M., „Luna muzicală în București”, anul II, vol. II, Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909, p. 53-60.

75. Ilie I. Sibianu, „Scrisoare din Iași”, anul II, vol. II, Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909, p. 60-62.

76. ***, Românii noștri în străinătate. Luna muzicală în străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul II, vol. II, Noiembrie-Decembrie, nr. 2-3 / 1909, p. 62-68.

Anul 1910

77. J. Massenet, „Autograf muzical” (imagine), anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 70.

78. Léon Passurf, „La Massenet”, anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 69, 71-73.

79. Român [Gr. D. Gabrielescu], „Pentru ce pleacă tenorii noștri în Italia” [I], anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 73-75.

80. M.-D. Calvocoressi, „Sentimentul naturei în operele lui Robert Schumann” (sfârșit) [II], anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 76-78.

81. J. Brenot, „Muzicile militare”, anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 79-80.

82. I. Vlăduță, „Acordarea instrumentelor (urmare)” [II], anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 80-83.

83. Léon Passurf, „Scrisoare din Paris” [nr. 6], anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 84-88.

84. M.M., „Luna muzicală în București”, anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 88-92.

85. Athos, „Scrisoare din Fălticeni”, anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 92-93.

86. ***, Românii noștri în străinătate. Luna muzicală în străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, p. 93-96.

87. Român [Gr. D. Gabrielescu], „Pentru ce pleacă tenorii noștri în Italia (urmare)” [II], anul II, vol. II, Februarie, nr. 5 / 1910, p. 97-99.

88. I. Vlăduță, „Acordarea instrumentelor (urmare)” [III], anul II, vol. II, Februarie, nr. 5 / 1910, p. 99-103.

89. O. Pursch, „O audiție muzicală la M.S. Regina”, anul II, vol. II, Februarie, nr. 5 / 1910, p. 103-104.

90. Léon Passurf, „Scrisoare din Paris” [nr. 7], anul II, vol. II, Februarie, nr. 5 / 1910, p. 105-110.

91. M.M., „Luna muzicală în București”, anul II, vol. II, Februarie, nr. 5 / 1910, p. 110-111.

92. Ilie I. Sibianu, „Scrisoare din Iași”, anul II, vol. II, Februarie, nr. 5 / 1910, p. 112-113.

93. ***, Românii noștri în străinătate. Luna muzicală în străinătate. Noutăți. Necrologie. Bibliografie, anul II, vol. II, Februarie, nr. 5 / 1910, p. 114-116.

Anul 1916

94. Redacția, „Precuvântare”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 1.

95. G. Enescu, „O dorință”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 2.

96. M. Mărgăritescu, „Amicii muzicei”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 4-6.

97. Maximilian Costin, „Muzica în fața vremurilor de azi”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 6-8.

98. G. Stephănescu, „Reprezentările Adelinei Patti la București: de acel care le-a dirijat” [I], anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 8-10.

99. I. Nonna Otescu, „Muzica românească”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 10-12.

100. Ed. Caudella, „Prima reprezentație a primei opere-comice românești: de unul din autorii ei” [*Olteanca*], anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 12-14.

101. D. Cuculin, „Ființa creatoare în compoziția muzicală” [I], anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 14-21.

102. Socrate Barozzi, „Arta vioarei”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 21-23.

103. Alfred C. Alessandrescu, „Ceva despre muzica franceză contemporană”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 24-28.

104. M.M., „Mișcarea muzicală în țară”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 29-30.

105. Em., „Muzica în școli”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 30-31.

106. Em., „Mișcarea muzicală în străinătate”, anul I, Ianuarie, nr. 1 / 1916, p. 31.

107. ***, „Muzica ne deschide ușile raiului. 1916” (medalion-portret Regina Elisaveta), anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 32.

108. I. Nonna Otescu, „Ce este muzica?” [I], anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 33-36.

109. G. Stephănescu, „Reprezentările Adelinei Patti la București: de acel care le-a dirijat (urmare și sfârșit)” [II], anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 36-39.

110. M. Mărgăritescu, „Acteon. Poem simfonic de Domnul Alfred Alessandrescu”, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 40-46.

111. Maximilian Costin, „Muzica în Cosmos”, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 47-57.

112. Șt. N. T., „Accente lirice de pe câmpul de luptă”, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 57-60.

113. D. Cuculin, „Ființa creatoare în compoziția muzicală (urmare)” [II], anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 60-65.

114. D. Nanu, „Hymn Euterpei” (poezie), anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 66-67.

115. G. Constant-D’Ache, „Muzica spaniolă”, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 68-70.

116. M.M., „Mișcarea muzicală în țară”, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 71-74.

117. M.M., „Muzica la Curtea noastră Regală”, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 74.

118. Em., „Dela «Asociația Muzicală Română»”, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 74-76.

119. ***, „Mișcarea muzicală în străinătate. Informațiuni. Bibliografie”, anul I, Februarie, nr. 2 / 1916, p. 76-79.

120. Redacția, Necrolog – Regina Elisaveta, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 81.

121. Maximilian Costin, „O audiență la Regina Elisaveta”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 82-83.

122. G. Bengescu, „Carmen Sylva și Muzica [fragment din G. Bengesco, *Carmen Sylva intime*, Paris, Librairie Félix Juven, 1905]”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 83-86.

123. I. Nonna Otescu, „Ce este Muzica?” [II], anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 87-93.

124. Corneliu Moldovanu, „Din trecutul nostru muzical”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 94-99.

125. Em. Ciomac, „De dincolo de zare” [poezie], anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 100-101.

126. D. Cuculin, „Ființa creatoare în compoziția muzicală (urmare)” [III], anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 102-104.

127. Pan, „Variații. Naivi și semidocti”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 105-107.

128. M.C., „Muzica în războiul actual”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 107-108.

129. Acordor, „Cum se întreține un pian”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 109-110.

130. Carmen Sylva, „Cugetări”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 110.

131. Mirella, „Lyra”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 111.

132. M. Jora, „Richard Wagner și arta clasică” [I], anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 112-114.
133. M.C., A.M., Em., „Mișcarea muzicală”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 115-123.
134. Em., „De la «Asociația muzicală»”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 123.
135. ***, „Informațiuni. Bibliografii”. „Societatea «Amicii Muzicei»”, anul I, Martie, nr. 3 / 1916, p. 124-127.
136. Maximilian Costin, „A doua orchestră simfonică”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 129-131.
137. A.C.A. [Alfred C. Alessandrescu], „A doua suită de orchestră a D-lui Enescu”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 132-138.
138. T. Burada, „Din trecutul muzical al Moldovei”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 138-140.
139. Edgar Istratty, „Vocea și arta cântului” [I], anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 141-146.
140. M. Iova [Jora], „Wagner și arta clasică” [II], anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 146-149.
141. Pan, „Variații. Despre critică și critici, aiurea și la noi”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 150-152.
142. Allegri, „Curiozități muzicale. Din fenomenele acustice. Ecoul”, 153-154.
143. G. Bacovia, „Nevroză” (poezie), anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 155.
144. Carmen Sylva, Sclavini, „Cugetări”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 155.
145. Em., „Lăuta”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 156-157.
146. D. Cuculin, „Ființa creatoare în compoziția muzicală” [IV], anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 157-159.
147. Maximilian Costin, [Explicații suplimentare la articolele lui D. Cuculin, „Ființa creatoare în compoziția muzicală”], anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 159-160.
148. A.S.R. Principesa Elisaveta (portret), p. 161.
149. Em. Ciomac (Remy), „Ședința de constituire a Soc. «Amicii Muzicei»”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 162-163.
150. Em. Ciomac, „Mișcarea muzicală”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 164-169.
151. A.M., A.A., „Teatre. Concerte”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 169-173.
152. ***, „Bibliografii”, anul I, Aprilie, nr. 4 / 1916, p. 174.
153. Maximilian Costin, „Din nevoile muzicii noastre. Modificările sălei Ateneului”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 175-177.
154. Marcel Botez, „Ceva despre formele muzicale. Introducere”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 178-180.

155. A.S.R. Principesa Elisabeta, „Violonista” (desen), anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 181.
156. Mircea Dem. Rădulescu, „Orchestra” (poezie), anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 182-183.
157. C., „Desființarea catedrei de violoncel dela Conservator”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 184-185.
158. Allegri (trad.), „Din ideile lui Rousseau asupra muzicei. Originea formărei limbilor”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 185-188.
159. Franz Grillparzer, „Amintiri despre Beethoven” [I], Olimpiu Ștefanovici (trad.), anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 188-190.
160. Smiles, La Bruyère, Chesterfield, Hartmann, „Cugetări”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 190.
161. Redacția, „Curiozități muzicale. Cântecul privighetoarei”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 191.
162. Em., „Eduard Caudella”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 192-193.
163. Pan, „Variații: saloanele de muzică”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 194-195.
164. D. Cuculin, „Impresiuni de critică” [I. Eclecticul; II. Beethoven, Wagner... și noi; III. Drama în Muzica simfonică; IV. Sinfonia în Muzica Dramatică], anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 196-198.
165. Remy [Em. Ciomac], „Ședința de inaugurare a societății «Amicii Muzicei»”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 199-201.
166. Em. Ciomac, „Mișcarea muzicală”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 202-207.
167. A.M., „Diferite concerte”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 208-212.
168. EM., „Dela Asociația Muzicală Română”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 212.
169. D.K., „Din Paris”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 213-214.
170. ***, „Berlin. Necrologie: Max Reger; Enrico Granados. Informațiuni. Statutele Societății «Amicii Muzicei»”, anul I, Mai, nr. 5 / 1916, p. 214-218.
171. A.C.A. [Alfred C. Alessandrescu], „Berlioz” [I. Viața; II. Opera], anul I, Iunie, nr. 6 / 1916, p. 219-234.
172. Em., „Berlioz, critic muzical”, anul I, Iunie, nr. 6 / 1916, p. 235-236.
173. Hector Berlioz, „Simfoniile lui Beethoven: *Pastorala*”, anul I, Iunie, nr. 6 / 1916, p. 237-240.
174. C., „Un episod tragic din viața lui Berlioz”, anul I, Iunie, nr. 6 / 1916, p. 240-241.
175. Hector Berlioz, „Din caraghioslăcurile muzicei” (anecdote), anul I, Iunie, nr. 6 / 1916, p. 242-243.
176. Em. Ciomac, „Damnațiunea lui Faust”, anul I, Iunie, nr. 6 / 1916, p. 244-257.

177. Edgar Istratty, „Vocea și arta de a cânta (urmare)”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 258-261.
178. Pan, „Variații. Aspecte și atitudini dela concertele simfonice”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 262-263.
179. Redacția, „George Enescu la Academie”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 264-265.
180. Alfred Moșoiu, „Cântec trist” (poezie), anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 266.
181. Fr. Grillparzer, „Amintiri despre Beethoven (urmare)” [II], Olimpiu Ștefanovici (trad.), anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 267-270.
182. *** , „Curiozități muzicale: orchestre pe frontul francez”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 271-272.
183. Klingsor, O operă a lui Rousseau găsită”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 273-274.
184. Swift, Schumann, Luther, Schlegel, George Sand, „Cugetări”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 274.
185. A.M., „Mișcarea muzicală”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 275-278.
186. A.A., „O audiție la d-na Leria”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 279.
187. *** , „Concursul p[entru] premiul «Enescu»”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 279.
188. D., „Din Paris”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 279-280.
189. *** , „Informațiuni. Listă de bucăți muzicale”, anul I, lunie, nr. 6 / 1916, p. 281-282.

* Notă: Între articole se va observa că există în revistă și poezii, și trimiterea la câteva portrete și imagini. Tot ceea ce redacția a paginat, am notat în această cronologie bibliografică.

Concluzii

În cadrul acestui final, trebuie să răspundem la câteva întrebări referitoare la apariția și dezvoltarea publicației românești care a apărut acum un veac și un deceniu.

A fost Muzica o revistă dedicată muzicii militare?

După cum se poate observa, revista *Muzica* în primii ani ai difuzării sale a avut câteva articole dedicate muzicii militare¹.

---

¹ Muzica militară per articole coincide cu 7,9 % din total – 15 articole din 189; iar dacă eliminăm din calcul anul 1916 – când Mihail Mărgăritescu nu mai era unic redactor, obținem procentajul de 15 % – 14 articole din 93.

Era normal acest lucru deoarece muzica militară avea deja tradiție în spațiul autohton (fiind prezentă încă de la începutul secolului al XVIII-lea¹). Fondatorul și directorul revistei era Mihail Mărgăritescu și se bucura la redacție de colaborarea unora precum șeful gardei republicane franceze, Gabriel Parés, sau A. Kratochvil, „șef de muzică la batalionul 2, Pionieri”², George Fotino „șef de muzică la regimentul nr. 1, Dolj”³, O. Pursch, „șeful muzicii regimentului nr. 16, Suceava”⁴, N. Arginte, „șeful muzicii regimentului nr. 8, Buzău”⁵ etc. Însă a fost *Muzica* o revistă dedicată muzicii militare? Nu se poate afirma acest lucru. Din anul 1916 publicația a fost coordonată de alți muzicieni recunoscuți. Lui Mihail Mărgăritescu și colaboratorilor săi revista le datorează apariția și conturarea profilului său de specialitate.

Cine a semnat rubrica de critică muzicală?

În toată această perioadă – din 1908 până în 1916 pe paginile revistei critica / cronica muzicală – care apare sub genericul „Luna muzicală în țară / străinătate” sau sub titlul „Mișcarea muzicală” – a fost semnată de Mihail Mărgăritescu (notat adesea M.M.), Athos, L.V. (posibil L. Vecchio), H. Göring, M.C. (Maximilian Costin), A.A. (probabil Alfred Alessandrescu), A.M. (? Alfred Moșoiu ?) și Em. Ciomac (semnat Em.). Acest subiect poate fi aprofundat pe viitor într-o lucrare distinctă.

---

¹ Încă pe vremea lui Dimitrie Cantemir se vorbește despre „această muzică ostășească” numită „tubulhanăoa sau musica împărătească”. Vezi: Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura Scriptorium, Colecția *Ev*, 2017, p. 82, accesată în spațiul virtual la adresa: https://www.scriptorium.ro/pdf/Cantemir-Descrierea_Moldovei.pdf.

Vezi și Mihail Gr. Poslușnicu, *op.cit.*, p. 545 ș.urm.

² A. Kratochvil, „Muzicele noastre militare în urma punerii în aplicare a serviciului de 2 ani”, în: *Muzica*, anul I, Noiembrie, nr. 2 / 1908, p. 48.

³ G. Fotino, „Alexandru Flechtenmacher”, în: *Muzica*, anul II, Ianuarie, nr. 4 / 1909, p. 133.

⁴ O. Pursch, „Muzicele militare”, în: *Muzica*, anul II, Ianuarie, nr. 4 / 1909, p. 136.

⁵ N. Arginte, „Pentru îmbunătățirea muzicelor noastre militare”, în: *Muzica*, anul II, Martie, nr. 6 / 1909, p. 10.

Ce colaboratori (publiciști) a avut revista Muzica în această perioadă?

Lista cu „Principalii colaboratori” ai revistei și cu titlaturile lor – propusă de exemplu pe prima pagină a primului număr din anul 1910 – este următoarea (citez literal):

- „N. Arginte, șef de muzică;
- A. G. Cantacuzino (Alca), fost Director general al Monitorului Oficial și al Imprimeriei Statului;
- M. D. Calvocoressi, muzicograf;
- A. Castaldi, profesor la Conservatorul din București;
- Ed. Caudella, fost Director al Conservatorului din Iași;
- M. Cohen-Linaru, compozitor și muzicograf;
- Henri de Curzon, muzicograf, redactor-șef al revistei «Le guide musical»;
- I. Cutrupi, șef de muzică;
- G. Dima, profesor, compozitor;
- G. Fotino, șef de muzică cl. I;
- Gr. Gabrielescu, fost prim tenor la «Scala» din Milano;
- Stan Golestan, compozitor și muzicograf;
- H. Göring, critic muzical;
- D. G. Kiriac, profesor la Conservatorul din București;
- A. Kratocvil, șef de muzică cl. I;
- Benedetto de Luca, critic de artă;
- M. Mărgăritescu, inspectorul muzicelor armatei;
- E. Marin, șef de muzică cl. I;
- E. Mezzetti, profesor și fost director al Conservatorului din Iași;
- Gabriel Parés, șeful muzicei gardei republicane franceze;
- Léon Passurf, critic de artă;
- O. Pursch, șef de muzică;
- I. Scărlătescu, compozitor și muzicograf;
- Dr. G. Șorban, compozitor;
- Ilie Sibianu, profesor la Conservatorul din Iași;
- G. Ștephănescu, profesor la Conservatorul din București;
- L. Vecchio, șef de muzică cl. I;
- I. Vlăduță, șef de muzică;
- etc., etc.”¹

Acestora li s-au adăugat în anul 1916 I. N. Otescu, M. Costin, A. Alessandrescu, D. Cuclin, M. Jora, Edgar Istratty, T.

---

¹ Vezi: Redacția, „Principalii colaboratori”, în: *Muzica*, anul II, vol. II, Ianuarie, nr. 4 / 1910, coperta 2.

Burada etc. Revista a preluat texte din Hector Berlioz, Franz Grillparzer, J.J. Rousseau, Carmen Sylva, George Enescu. Sporadic au publicat și George Bacovia, Alfred Moșoiu, Corneliu Moldovanu.

Următorul articol va conține prezentări ale ideilor unor personalități care au publicat articole în revista *Muzica* din perioada interbelică.

(va urma)

SUMMARY

Cristina Șuteu

The *Muzica* Magazine at Its Anniversary (1908-2018) (III)

In the third article of the series dedicated to the *Muzica* magazine (110 years after its foundation) I shall present the ideas promoted in this publication during the pre-war period (1908-1916), as well as the profiles of four remarkable personalities that signed some of the articles: Mihail Mărgăritescu, Ion Nonna Otescu, Dimitrie Cuclin and Mihail Jora. I shall also devise a complete chronological bibliographic guide to the authors and titles that appeared during this period.